

[Borgbjerg.]

Der er mindet om Sognebaandsløsningsloven, vi fik ogsaa Valgmenighedsloven, vi fik Loven om Kirkers Brug, men det sidste Skridt paa denne Vej skulde have været et Forslag om Præstevalg. Bojsen og Rasmus Claussen indbragte sidste Gang et saadant Forslag i 1894, men det gennemførtes ikke — vel at mærke *direkte* Præstevalg af Menigheden —, og saa skulde Slutstenen have været en saadan Kirkestyrelse, at der blev fuld aandelig Frihed indenfor Folkekirken, den taalsomme, den rummelige Folkekirke, ogsaa med Frihed i Lære- og Ritualspørgsmaal for alt, der havde sin Rod i den luthersk-evangeliske Reformation. Grundtvig, der i Aarene omkring 1863 stod — jeg har tidligere mindet derom — som Landstingets Aldersformand, forudsagde — og han var ofte en sand Profet —, hvad der vilde ske politisk, hvis den privilegerede Valgret blev indført her i Landet, og hans Forudsigelse slog jo til til Punkt og Prikke; hans kirkelige Forudsigelse om, at den Livsoplysning og Livsbevægelse, som han have været et af Redskaberne til at fremkalde, vilde dø ud i Løbet af en Menneskealder, hvis man ikke gennemførte det, han ønskede, det, han mente var en Livsbetingelse, fuldkommen Frihed ogsaa indtil i Folkekirken, netop *fuld Frihed indadtil*, denne Forudsigelse gik ogsaa i Opfyldelse. Da der var gaaet en Menneskealder, op imod Aarhundredskiftet, var i Virkeligheden denne grundtvigske Kirkepolitik saa godt som død her i Landet, og Venstres Fører, J. C. Christensen, kunde i Aaret 1900 med sit første Forslag endnu for Systemskiftet, det, hvormed han pegede paa de Veje, han vilde gaa, naar Venstre og han selv kom til Roret, for nu altsaa en lille Menneskealder siden lægge Roret fuldstændig om, ikke haardt, men mildt og blødt, saadan som det altid var J. C. Christensens Sød. Og det var klogt af ham, naar han vilde den Vej. Vi har faaet den sidste Menneskealders kirkepolitiske Lovgivning i en helt anden Aand, i en helt anden Retning end de gamle Frihedslove, nemlig, som jeg sagde, med endnu mere Sammenfiltring, endnu mere Sammenvævning, endnu mere Sammenæltning af kristeligt og borgerligt, af religiøst og

verdsligt, af Stat og Kirke, af Sogn og Menighed.

Der er maaske ingen større Magt her i Verden end den religiøse Begejstring, den er revolutionær; der er maaske ingen mere konservativ Magt her i Landet og alle Vegne end religiøse Skikke, og den religiøse Begejstring, det religiøse Geni kom til kort her overfor den sejge konservative Vedholden ved religiøse Skikke og kirkelige Ceremonier, ved ydre Orden og Rammer og det dermed følgende indre Indhold.

Det er da ogsaa fra grundtvigsk Side erkendt, at som jeg her har fremstillet det, er det gaaet. Efter Kirkelovens Vedtagelse i 1922 skrev et Blad, der i mange Aar har været et Hovedorgan for Kravet om fuld Frihed indenfor Folkekirken, nemlig „Sorø Amtstidende“, at Slaget var tabt for den kirkelige Frihed og dens Venner, og for nylig, i Anledning af Spørgsmaalet om dette Udvalgs Nedsættelse, som vi her behandler, gentog „Sorø Amtstidende“ disse Ord: Slaget er tabt! Det er paa denne Kendsgernings Grund vi Socialdemokrater stiller os. Det nytter ikke at græde for den spildte Mælk; jeg havde for nogle Dage siden Lejlighed til at sige det ved et ganske verdsligt Lovforslags Behandling, og det gælder ogsaa her. Vi kan ikke vende tilbage til Tiden omkring Aarhundredskiftet og gaa de Veje, vi helst ønskede at vandre. Vi maa tage den Udvikling, der senere er fulgt, og de nuværende Tilstande som Kendsgerninger og stille os realistisk paa den Grund og se, hvordan vi saa ud derfra skal kunne komme videre frem mod det, som altid har været vort Formaal, og som stadig er vort Ideal, det, der er vort Programpunkt, som den ærede Ordfører for Venstre ogsaa nævnte: Kirkens Adskillelse fra Staten eller, som der staar i vort Program, der nu er over 50 Aar, et Par Menneskealder gammelt: Religionen en Privatsag, de religiøse Samfund ordner selv deres egne Anliggender.

Naar man nu slaar sig til Ro med den nuværende Ordning, som den foreligger efter Kirkelovene af 1922, og ikke ønsker et Stød fremad mod andre Tilstande, i hvert Fald slet ikke foreløbig — og jeg kunde jo høre det baade paa den højtærede Kirkeminister og Venstres Ordfører —, ikke i en overskue-